

ით სარეცენზიო წიგნი მნიშვნელოვანი პოზიტიური თავისებურებებით და მეცნიერული სიახლეებით ხასითდება.

მკითხველს წიგნის პირველსავე გვერდზე თვალში ხვდება, რომ იგი ეძღვნება მიწიერი ცხოვრებიდან უდროოდ წასული ჩვენი კოლეგების, სახელოვანი მეცნიერ-ეკონომისტების გია თოფურიას, ზურაბ სოსელიის, ნოდარ ულუმბერაშვილისა და გიორგი წერეთლის ნათელ ხსოვნას, რომლებმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს არა მხოლოდ ეკონომიკური მეცნიერების განვითარებაში, არამედ აგრეთვე ჩვენი ქვეყნის ურთულეს ისტორიულ ეტაპზე - ეროვნული საბანკო საქმის, ფინანსური კონტროლის, ეკონომიკური პოლიტიკისა და ეკონომიკური მეცნიერების ორგანიზაციული საფუძვლების ფორმირება-განვითარების საქმეში. თანამებრძოლთა და კოლეგების მიმართ ასეთი ადამიანური, თბილი დამოკიდებულებისა და პატივისცემის საჯაროდ გამოხატვა დღევანდელ ქართულ სამეცნიერო სფეროში ახალი და მისასალმებელი მიდგომაა. ვისურვებდი ამის ტრადიციად ქცევას, რადგან მასწავლებლებისა და კოლეგებისადმი პატივისცემა ჩვენი ეროვნული კულტურის მნიშვნელოვანი და გამოკვეთილი იმდიკატორია და მას გაფრთხილება და განვითარება სჭირდება.

დღევანდელ საქართველოში ეკონომიკის სფეროში რაოდენობრივად უფრო მეტი წიგნი გამოიცემა ვიდრე კომუნისტური რეჟიმის მკაცრი საგამომცემლო ზედამხედველობის დროს. თუმცა, ამ რაოდენობრიობაში აშკარად ჭარბობს სასწავლო-საცნობარო ლიტერატურა და მცირე ადგილს იკავებს მონოგრაფიული ხასიათის გამოკვლევები. ესეთი ვითარება განპირობებულია ორი ძირითადი ფაქტორით. პირველი, გარდამავალ ეტაპზე ეკონომიკური პროფილის სასწავლო ლიტერატურა, განსხვავებით საბუნებისმეტყველოსაგან, თითქმის მთლიანად მოძველებული აღმოჩნდა, რამაც დღის წესრიგში დააყენა დაჩქარებული წესით ქართულენოვანი სახელმძღვანელოების შექმნის ამოცანა. ამან კი თავის მხრივ გამოიწვია წამყვანი მეცნიერ-ეკონომისტების ინტელექტუალური ძალების ამ სფეროში გადართვა. მეორე მხრივ, სამეცნიერო სფეროს უნიჭო რეფორმირების („ჩარეცხვის“ პოლიტიკის) შედეგად დაიხურა თითქმის ყველა წამყვანი სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი, სადაც ტრადიციულად იქმნებოდა ფასეული მეცნიერული პროდუქტი, რომელთა უმეტესი ნაწილი ქვეყნდებოდა და საჯაროდ ხელმის-

აწვდომი ხდებოდა. გარდამავალ ეტაპზე ხელისუფლებამ თანდათანობით დაკარგა მოთხოვნილება სიღრმისეულ ეკონომიკურ გამოკვლევებზე და იგი კმაყოფილდებოდა (და დღესაც ასეა) ე. წ. „არასამთავრობების“ ზედაპირული თემატური ანალიტიკური კვლევებით, რომლებიც გამოუცდელობისა და ეკონომიკური თეორიის არასიღრმისეული ცოდნის გამო ვერ უზრუნველყოფენ დროში გაძლება კომპლექსური და ფუნდამენტური კვლევების ჩატარებას. აკადემიკოს ვ. პაპავას სარეცენზიო წიგნის მეორე მნიშვნელოვანი თავისებურება სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ მან გარკვეულწილად შეავსო ის დიდი ვაკუუმი, რომელიც დღეს შეიმჩნევა ეკონომიკურ რეფორმებთან დაკავშირებულ სამეცნიერო ლიტერატურის პუბლიკაციის კუთხით.

სარეცენზიო ნაშრომის მესამე მნიშვნელოვან თავისებურებად, ჩვენი აზრით, უნდა ჩაითვალოს მასში კვლევითი და სასწავლო კომპონენტების კომპლექსურად და დაბალანსებულად წარმოდგენა. ცნობილია, რომ ორიგინალური სასწავლო ლიტერატურის შექმნის საფუძველია მოცემულ სფეროში მეცნიერული კვლევის შედეგების ანალიზი, შეფასება და განზოგადება. წიგნის ავტორის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან თავი მოუყარა როგორც მის მიერ თითქმის სამი ათეული წლის მანძილზე საქართველოს ეკონომიკური რეფორმირების პრობლემებზე შესრულებულ გამოკვლევებს, ასევე ამ კუთხით ქართველი და უცხოელი მკვლევარების ნაშრომებს და მათი ხელახალი ანალიზის, შეფასებისა და გააზრების საფუძველზე შექმნა ახალი ორიგინალური მეცნიერული პროდუქტი, რომელსაც მეცნიერულ-თეორიულთან ერთად დიდი სასწავლო-გამოყენებითი დანიშნულება გააჩნია.

ნაშრომის ერთ-ერთ თავისებურებად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ იგი სრულიად თავისუფალია პოლიტიკური და პარტიული იდეოლოგიების ზეგავლენისაგან. მკვლევარისათვის პოლიტიკისაგან ეკონომიკის ასეთი მკაფიო გამოიჯვნა ძალიან რთულ ამოცანას წარმოადგენდა, რადგან განსახილველ პერიოდში ეკონომიკა მეტწილად პოლიტიკის მძევალი იყო. წიგნიდან მკაფიოდ ჩანს, რომ ავტორი მღლიანად განერიდა პარტიულ-პოლიტიკურ შეფასებებს და დისკუსიებს და შემოფარგლა მხოლოდ ეკონომიკური რეფორმებით და ეკონომიკური პოლიტიკით, რაც მნიშვნელოვნად გაზარდა ნაშრომის მეცნიერულობის ხარისხი.

დინამიურობა, კომპლექსურობა და დროში უწყვეტობა სარეცენზიო წიგნის კიდევ ერთ მნიშვნელოვან თავისებურებად უნდა ჩაითვალოს. კვლევა იწყება საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის საწყისი პერიოდიდან, მოიცავს პოლიტიკურად და ეკონომიკურად ცვალებად ყველა რთულ და გამოწვევებით სავსე ეტაპს და მთავრდება დღევანდელით. უფრო მეტიც, წარსულთან და დღევანდელობასთან ერთად მოიცავს მომავლის პროგნოზულ ორიენტირებსაც და ლოგიკურ კავშირში ქმნის კვლევის ერთიან ჯაჭვს.

ნაშრომის კიდევ ერთი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ავტორის ხანგრძლივი კვლევის, ფიქრისა და ანალიზის შედეგია. ასეთი მრავალწახნაგოვანი ნაშრომი, რომელიც კომპლექსურად მოიცავს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში განხორციელებული რეფორმების ერთობლიობას, ერთი ხელის მოხმით შეუძლებელია დაიწეროს. მას წინ უძღოდა ავტორის მიერ თითქმის სამი ათეული წლის განმავლობაში შესრულებული გამოკვლევები, რომლებიც პერიოდულად იბეჭდებოდა როგორც საქართველოში, ასევე უცხოეთის პრესტიჟულ გამოცემებში.

და ბოლოს, წიგნისათვის დამახასიათებელ მნიშვნელოვანი თავისებურებებიდან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი ისტორიული დანიშნულება. საუბარია იმაზე, რომ წიგნი მომავალში უთუოდ დიდ დახმარებას გაუწევს საქართველოს ეკონომიკური ისტორიის მკვლევარებს, რადგან მასში ქრონოლოგიური სიზუსტითაა წარმოდგენილი ქვეყნის თითქმის 30 წლიანი რეტროსპექტივის მანძილზე განხორციელებული რეფორმების ძლიერი და სუსტი მხარეები. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ასეთი ლოგიკური თანმიმდევრობით რეფორმისტული ტრაექტორიის ანალიზისა და შეფასების ჩატარებას ხელი შეუწყო იმ გარემოებამ, რომ მისი ავტორი წლების განმავლობაში მთავრობის წევრის, ეკონომიკის მინისტრისა და პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტის ერთ-ერთი ხელმძღვანელის რანგში უშუალოდ იყო ჩართული ეკონომიკური რეფორმების სტრატეგიისა და ტაქტიკის ფორმირების პროცესში და კარგად ფლობს იმ დროისათვის სახელისუფლებო სამხარეულში მიმდინარე კონკრეტულ პროცესებს. ამან კი ბუნებრივია ნაშრომს მეტი სიღრმისეულობა და დამაჯერებლობა შესძინა.

წიგნის შესავალ ნაწილში ავტორი მკითხველს აცნობს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისათვის პრაქტიკაში აპრობირებულ სხვადასხვა მოდელებს, რომელთაგან აქცენტს აკეთებს პოსტკომუნისტური ქვეყნებისათვის დამახასიათებელ „შოკური თერაპიის“ და გრადუალისტურ მიდგომებზე. კომპლექსური რეფორმების გატარების მიზანთა სისტემის ანალიზიდან გამომდინარე ავტორი მიდის სრულიად დამაჯერებელ დასკვნამდე, რომ **საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი დამთავრებულია**. თუმცა, იქვე შენიშნავს, რომ განსხვავებით აღმოსავლეთ ევროპისა და ბალტიის ქვეყნებისაგან საქართველოში შეიქმნა პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმი (გვ. 40). საინტერესოა ავტორისეული შეფასებები, რომელიც შეეხება გარდამავალი პერიოდის საწყისი ეტაპზე პოლონურ გამოცდილებაზე დაფუძნებულ რეფორმებს. ავტორი ასკვნის, რომ პოლონური მოდელის სრულად გამოყენება შეუძლებელი აღმოჩნდა, რადგან საქართველოს იმ დროისათვის არ გააჩნდა დამოუკიდებელი სახელმწიფოსათვის დამახასიათებელი აუცილებელი ინსტიტუციები, თუმცა დროში გაწელილმა შოკურ თერაპიის მოდელმა მოგვიანებით მაინც უზრუნველყო ეკონომიკური ვარდნის მნიშვნელოვანი აღმავლობით შეცვლა. ჩვენი აზრით, ზემოაღნიშნული დასკვნები მნიშვნელოვანი თეორიული და გამოყენებითი ხასიათის მეცნიერული მიგნებების მატარებელია.

როგორც უკვე ავღნიშნეთ, აკად. ვ. პაპავას სარეცენზიო ნაშრომი აპოლიტიკური ხასიათისაა, რისი დამადასტურებელი სანიშნო მაგალითია, საქართველოს ეკონომიკაზე რუსეთის დეფოლტის ზეგავლენის შეფასებასას, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციის (რომ საქართველოს შეეწყვიტა ლარის კურსის რეგულირება) შეცდომად აღიარება და ქვეყნის ხელისუფლების მიერ ფაქტობრივად გატარებული საწინააღმდეგო გადაწყვეტილების დადებითად შეფასება. ავტორს საქართველოში საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ყველაზე წარმატებულ დამსახურებად მიაჩნია ხელშეწყობა საფინანსო სისტემის შექმნასა და მაკროეკონომიკური სტაბილურობის დამყარებაში. ამავე დროს, იგი აკადემიური სიღინჯით და დამაჯერებლობით ავლენს იმ შეცდომათა ჯგუფს, რომლებიც იქნა დაშვებული ამ ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ (პოლიტიკური შეცდომები, მეთოდური ხასიათის შეცდომები, მეთოდოლოგიური შეცდომა, დაბნეულო-

ბით გამოწვეული შეცდომები, ფასწარმოქმნის ფაქტორების გაუთვალისწინებლობით გამოწვეული შეცდომა, ტრაფარეტული მიდგომით გამოწვეული შეცდომები, ლობიერებით გამოწვეული შეცდომა, წაყრუებით დაშვებული შეცდომა, ტაქტიკური შეცდომა, კომპეტენციის გადამეტებით გამოწვეული შეცდომა). რა თქმა უნდა, ადვილი როდი იყო ამ შეცდომების გამოვლენა და დასაბუთება, თუმცა, გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ წიგნის ავტორმა ამ რთულ და საკმაოდ სარისკო საქმეს ბრწყინვალედ გაართვა თავი. ისე, ეს შეცდომები გასაკვირი ნამდვილად არაა, რადგან როგორც საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, ისე სხვა ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციები ყველა ქვეყანაში ნებისმიერ უნებლიედ უშვებენ სხვადასხვა სახის შეცდომებს. საქმე მასშია, რომ მათ ობიექტური თუ სუბიექტური გარემოებების გამო არ გააჩნიათ სათანადო ბერკეტები და მეთოდები სრულყოფილად გამოავლინონ ამ თუ იმ ქვეყნის ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური თავისებურებანი. ისინი ყველა ქვეყნის მიმართ იყენებენ იმ ზოგად ტრაფარეტულ ერთიან მეთოდოლოგიას, რომელიც დამკვიდრებულია მათი მრავალწლიანი საქმიანობის პრაქტიკაში. თუმცა, როგორც აკადემიკოსი ვ. პაპავა აღნიშნავს, მიუხედავად დაშვებული შეცდომებისა, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი საქართველოს სტრატეგიული პარტნიორია და იგი მომავალშიც ასეთად უნდა დარჩეს, რასაც არ შეიძლება არ დავეთანხმეთ.

ჩემი აზრით, სარეცენზიო წიგნის ყველაზე საინტერესო, გაბედული და მეცნიერული მიგნებებით მდიდარი კომპონენტია ის ნაწილი, რომელიც შეეხება პოსტრევოლუციურ საქართველოში განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმების დუალისტური ხასიათის ანალიზსა და შეფასებას. ავტორი იყენებს რა სვოტ-ანალიზურ მიდგომას, შეუღამაზებლად და ობიექტურად ალაგებს „ვარდისფერი რევოლუციით“ მოსული ხელისუფლების მიერ განხორციელებული რეფორმების ძლიერ და სუსტ მხარეებს. როგორც ავტორი აღნიშნავს, ერთი მხრივ, ხელისუფლებამ უზრუნველყო ელექტროენერგიის მიწოდების გაუმჯობესება, ფინანსური წესრიგის დამყარება, ადრე დაგროვილი სახელფასო და საპენსიო დავალიანებათა დაფარვა, საბიუჯეტო კრიზისის დაძლევა, გადასახადებისა და ტარიფების შემცირება, ლიცენზირების გამარტივება, ფართომასშტაბიანი პრივატიზაცია, ერთიანი ეროვნული გამოცდების შემოღება, კრიმ-

ინალისა და კორუფციის მინიმუმამდე დაყვანა და სხვა. მეორე მხრივ, პრეზიდენტის ხელში ძალაუფლების ზედმეტად ინტეგრაციამ ხელი შეუწყო არადემკრატიული გადაწყვეტილებების მიღებას, რაც გამოიხატა ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების შესუსტებაში, სტრატეგიული ობიექტების მეტწილად ერთი ქვეყნის - რუსეთის ხელში მოქცევაში, კორუფციული არასაბიუჯეტო-არალეგალური ფონდების შექმნაში, სახელისუფლებო სტრუქტურების ძალაუფლების შეზღუდვაში, უაზრო დასაქმების პროგრამებზე საბიუჯეტო თანხების ხარჯვაში, მნიშვნელოვანი საჭირო ინსტიტუციების გაუქმებაში, კერძო საკუთრების ძალისმიერი მეთოდებით ჩამორთმევაში და სხვა. აკადემიკოსი ვ. პაპავა დადებითად აფასებს რა დასავლეთის როლს ქვეყანაში განხორციელებულ რეფორმებზე, სამართლიანად სვამს კითხვას - რატომ ხუჭავდა თვალს დასავლეთი? აქ ავტორი მოკლედ და ლაკონურად თვითონვე პასუხობს ამ კითხვაზე: „...დასავლეთი საბაზრო ეკონომიკისა და დემოკრატიის ორმაგი სტანდარტებით ხელმძღვანელობს: ერთი თავისათვის, ხოლო მეორე ისეთი ქვეყნებისათვის, როგორიც საქართველოა“ (გვ. 120-121). ამას ამბობს არა უბრალო რიგითი მოქალაქე, არამედ აკადემიკოსი, საზოგადო მოღვაწე, მსოფლიოში ცნობილი მეცნიერი, რომელიც წლების განმავლობაში უშუალოდ იყო ჩართული დასავლეთთან ეკონომიკური ურთიერთობების პოლიტიკის ფორმირებასა და პრაქტიკულ რეალიზაციაში. ეს მეცნიერული გაბედულობის, პრინციპულობისა და ობიექტურობის თვალსაჩინო და მისაბადი მაგალითია. მე კი დავამატებდი, რომ ძლიერთა მხრიდან ორმაგი სტანდარტით მოქმედება მუდამ იყო, ახლაც არის და მომავალშიც იქნება, ასეთია მცირე ზომის ქვეყნების ხვედრი („ის, რაც ეპატიება იუპიტერს, არ ეპატიება ხარს“).

წიგნის სათაურში ავტორს გამოტანილი აქვს სიტყვა „ფსევდორეფორმები“. ეს უკანასკნელი თავისი შინაარსით არსებითად განსხვავდება „შეცდომებისაგან“. უშეცდომო რეფორმა და მით უმეტეს ეკონომიკური რეფორმა ბუნებაში არ არსებობს. პროგრესისაკენ მიმართულ რეფორმებს რიგი ეგზოგენური და ენდოგენური, ობიექტური თუ სუბიექტური ფაქტორების ზემოქმედების გამო მუდამ ახლავს ხარვეზები და ეს ბუნებრივია. მათი გამოსწორება შესაძლებელია, მაგრამ რეფორმად მონათლული ფსევდო ანუ ყალბი, მოჩვენებითი, ცრუ რეფორმა ქვეყნისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მომტანია.

წიგნში „ვარდების ხელისუფლების“ მიერ განხორციელებული მრავალრიცხოვანი ფსევდორეფორმის მაგალითი (სიღარიბის გაზომვისა და შემცირების ხელოვნური ხრიკები, სტატისტიკური მონაცემებით მანიპულირება და სხვა) სიღრმისეულადაა გაანალიზებული და შეფასებული. ავტორმა მისთვის ჩვეული მოზომილობით ამ პოპულისტურ, მოჩვენებით რეფორმებს ფსევდორეფორმები უწოდა, არადა, მათ უფრო უხეშად შეიძლება ეწოდოს „ბლეფი რეფორმები“, რადგან ისინი მიმართული იყო გრძელვადიან პერიოდში არა ქვეყნის ინტერესებისა, არამედ მოკლევადიან რეჟიმში პიარის, ტრაბახისა და ტყუილების გზით მოქმედი ხელისუფლების განდიდებისაკენ, აფერული მეთოდებით არაფრისმოქმედი საერთაშორისო რეიტინგების მოპოვებისაკენ.

სარეცენზიო წიგნში მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი გლობალურ ეკონომიკური კრიზისისა და ომისშემდგომ საქართველოში წარმოქმნილი ეკონომიკური პრობლემების კვლევას. გლობალურმა კრიზისმა, რუსეთის სამხედრო აგრესიამ და ეკონომიკურ პოლიტიკაში პოსტრევოლუციური მთავრობის მიერ დაშვებულმა შეცდომებმა საქართველოს ეკონომიკაზე სინერგიულად იქონია ნეგატიური გავლენა, და შესაბამისად, მნიშვნელოვნად დაეცა ეკონომიკური ზრდის დინამიკა. რომ არა საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ საქართველოსათვის, როგორც რუსეთის აგრესიის შედეგად დაზარალებული ქვეყნისათვის, 4,5 მლრდ აშშ დოლარის დახმარება, საქართველოში კრიზისი უფრო მძიმე ფორმით გამოვლინდებოდა. ომიდან გამომდინარე საქართველოსათვის უცხოური ფინანსური დახმარების ეფექტს აკად. ვ. პაპავამ „ომის პარადოქსი“ უწოდა, რაც გამოიხატება იმაში, რომ **„...ომი უარყოფით შედეგებს იწვევს, მაგრამ ზოგიერთი დადებითი ეფექტიც ახლავს“** (გვ. 168). ასეთი ფორმულირება, ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვან მეცნიერულ მიგნებად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ომთან დაკავშირებულმა მსხვილმა საგარეო ფინანსურმა დახმარებამ საქართველო იხსნა არა მხოლოდ კრიზისის გადრმავებისაგან, არამედ ხელი შეუწყო იმ დროისათვის ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის სტაბილურობის შენარჩუნებას, რომელიც სუსტი სახელისუფლებო მენეჯმენტისა და ობიექტური საგარეო ფაქტორების ზემოქმედების გამო დღეისათვის ერთ-ერთ მწვავე მონეტარულ საფრთხედ იქცა.

წიგნის ავტორი განსაკუთრებულ ყურად-

ღღებას ამახვილებს პოსტსაბჭოთა საქართველოსა და რუსეთს შორის შორის ეკონომიკური ურთიერთობების საკითხებზე. აანალიზებს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საწყის ეტაპზე ჩამოყალიბებულ რთულ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ურთიერთობებს: სამანეთო ბანკნოტების მიღების პრობლემა, აფხაზეთის პრობლემა, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში საქართველოს მოგვივნებით შესვლა, რუსეთის სავალუტო-საფინანსო კრიზისის (1998 წ.) საქართველოზე ნეგატიური გავლენა, რუსეთის მიერ ქართული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებისათვის ბაზრის ჩაკეცვა, პრობლემები დაკავშირებული ე.წ. „ნულოვანი ვარიანტის“ ხელშეკრულებასთან, ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში რუსეთის გაწევრიანებასთან და სხვა. აღნიშნული მწვავე და საღისეურო საკითხები წიგნში განხილულია უკომპრომისოდ და ობიექტურად იმ დადებითი და უარყოფითი ასპექტების მკაფიო ჩვენებით, რომელიც დამახასიათებელი იყო საქართველოს ხელისუფლებისათვის.

და ბოლოს, აკადემიკოსი ვ.პაპავა მკითხველის ყურადღებას ამახვილებს საქართველოს ეკონომიკის პროგნოზულ ორიენტირებზე, მის შესაძლო განვითარების სცენარებზე. ცხადია, დღევანდელ მსოფლიოში არსებული ეკონომიკის ტურბულენტური მდგომარეობიდან და საქართველოს მძიმე ეკონომიკური გამოწვევებიდან გამომდინარე შეუძლებელია ცალსახა ოპტიმისტურ პროგნოზებზე საუბარი. გამომდინარე აქედან, ავტორი გვთავაზობს აქტიური ხასიათის მრავალვარიანტულ სცენარებს, რომელებიც ძირითადად გამომდინარეობენ 2014 წელს ხელმოწერილ ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებიდან. წიგნში მოცემულია ეკონომიკური რეფორმების მიმართულებით განსახორციელებელი რეკომენდაციების საკმაოდ ფართო და საინტერესო ჩამონათვალი, რომელთა პრაქტიკული რეალიზაცია ხელს შეუწყობს და დააჩქარებს საქართველოს ევროკავშირთან გაწევრიანების პროცესს.

სარეცენზიო წიგნის შინაარსიდან გამომდინარე, მე მხოლოდ ერთი სასურველობის ხასიათის მოსაზრება შეიძლება გამოვთქვა: წიგნის დასახელება შედგება ორი ურთიერთლოგიკურად დაკავშირებული კომპონენტისაგან, რომელთაგან თითოეული სრულად და ამომწურავადაა გამოკვლეული. თუმცა, მე დამრჩა შთაბეჭდილება, რომ საქართველოს ეკონომიკის

კუთხით უფრო მეტი სტატისტიკურ-ანალიტიკური ინფორმაციის წარმოდგენა, წიგნის ხელახალი გამოცემისას, მის გამოყენებით მხარეს კიდევ უფრო გაზრდის.

მთლიანობაში აკადემიკოს ვ. პაპავას სარეცენზიო წიგნი „საქართველოს ეკონომიკა რეფორმები და ფსევდორეფორმები“ თანამედროვე ქართული ეკონომიკური მეცნიერების მნიშვნელოვანი შენაძენია. საკვლევი თემის აქტუალურობა, პოსტსაბჭოურ საქართველოში განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმების კომპლექსური და სიღრმისეული შესწავლა, მისი ძლიერი და სუსტი მხარეების ობიექტური ანალიზი და შეფასება, საყურადღებო მეცნიერული სიახლეები და მიგნებები, რომლებსაც გააჩ-

ნიათ თეორიულთან ერთად დიდი გამოყენებითი მნიშვნელობა, გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ სარეცენზიო წიგნის ავტორმა ბრწყინვალედ გაართვა თავი მის მიერ დასახულ მიზნებს და ამოცანებს და მნიშვნელოვნად გაამდიდრა თანამედროვე ქართული ეკონომიკური მეცნიერება.

იამა მესხია

**ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ
მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი,
საქართველოს სახელმწიფო პრემიის
ლაურეატი მეცნიერებისა და
ტექნიკის დარგში**

სოციალური ეკონომიკა

XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები

(მესამე ნომრის დამატება)
ლექციების კურსი